

לאופר הוא משורר, סופר ועורך, מאחוריו עשרות שנים של כתיבה ובידור יבול של תשעה ספרים. שניהם יוצרים פעילים ופורים ואצל שניהם מתקיים הקריטריון הכמותי לצד האיכותי. מה עוד צריך כדי לבסס נוכחות אליבא דעורכי הלקסיקון? אציין עוד בקצרה משוררים שראויים לדעתי להיכלל: מוטי בהרב, איתי עורב (שניהם נפטרו בדמי ימיהם), ענת ניניו, יהודית אזריה. לבטח יש עוד.

ומנגד יש ערכים רבים, אולי רבים מדי, על אודות כותבים הנמצאים בשולי השוליים של היצירה הספרותית, וקשה לי להאמין שהעורכים מאמינים למה שהם בעצמם כתבו בדבר הנוכחות וההשפעה ביחס אליהם. מטעמים מובנים לא אציין שמות, והמרפף בלקסיקון ימצא אותם בנקל.

לכן אינני סבורה כמו אחרים שהלקסיקון מגדיר את גבולות הקנון. נדמה לי שהעורכים לא התיימרו לכך וכי המילה קנון כלל לא מופיעה בפתח שכתבו. הלקסיקון הוא מה שהוא, והוא מציג 'תמונה קבוצתית' (עמ' 6) כפי שנראתה בזמן נתון מבעד למשקפי העורכים, ותו לא.

כיכר קטנה בירושלים

הושע טן-פי הוא משורר ירושלמי מן הרור שקדם לי - כמדומה רובו כבר עבר מן העולם - אך אני זוכרת את דמותו מן המיליה הספרותי בירושלים לפני שנים רבות, בהיותי אז משוררת צעירה. פרט מעניין שלמדתי מן הערך על אודותיו נוגע לשם משפחתו המיוחד טן-פי, שבשיכול הברות נותן פִּיטן, וזהו עברות של שם משפחתו המקורי (בוצ'טסקי). לעומת טן-פי שזכה לערך בלקסיקון, אני נזכרת בסופר ירושלמי אחר מאותם ימים, אריה ליפשיץ, והנה גם הוא נפקד מן הלקסיקון, אבל כיכר קטנה בירושלים, בשכונת רחביה שבה התגורר, נקראת על שמו.

הערה אחרונה

לקסיקון שייך לסוגת ספרי העיץ, ברומה למילון או לאנציקלופדיה, והם הראשונים שהמשתמש פונה אליהם בבקשו מידע בנושא כלשהו. **לקסיקון הקשרים לסופרים ישראלים** מעניין גם לקריאה רנדומלית ולצפייה בנוף הספרותי המגוון, על הנפשות הפועלות בו. זוהי מהדורה מודפסת ראשונה וקרוב לוודאי שבמהדורה הבאה, המודפסת או האינטרנטית, יובאו השלמות ותיקונים.

גבריאאלה אלישע

בשולי כל ערך, ואשר שימשה את מחבר הערך בכתיבתו.

קריטריון הנוכחות הלקסיקון שלפנינו כולל סופרים, משוררים, מחזאים, פזמונאים, מתרגמים, חוקרי ספרות, ולמעשה את רוב המשתתפים בסצנה הספרותית (למעט סופרי ילדים) למן שנת 1948. כולנו תחת קורת גג אחת. מעניינת הכללתם של חוקרי הספרות, משום שהכתיבה המחקרית היא קטגוריה נפרדת ונבדלת, כמעט בכל מובן, מן הכתיבה הספרותית, ובכל זאת גם הם משתתפים בשרשרת

המזון הספרותית, ולכן הכללתם משלימה לדעתי את התמונה. יתרה מזו, הלקסיקון כולל לא רק סופרים ישראלים הכותבים בעברית, אלא גם סופרים ישראלים הכותבים בשפות ורות, ולא רק חוקרים החיים בישראל, אלא גם כאלה החיים מחוצה לה. זה מסביר את רוחב היריעה של הלקסיקון (1,135 ערכים).

חרף היריעה הרחבה ולצד הסופרים והמשוררים הנוכחים בו, מצאתי סופרים ומשוררים הנפקדים ממנו, והם בבחינת נוכחים-נפקדים. לעתים נוכחותם של הנפקדים בולטת יותר, כפי שקרה עם נעמי שמר, שהעדרה מן הלקסיקון גרם לקול צעקה, ובצדק. ובכן מי כלולים בלקסיקון ומי מודרים ממנו ומהן אמות המידה? בפתח הדבר נאמר: "לאחר הרור ושיקול החלטנו לנקוט את קריטריון הנוכחות, דהיינו: מי שחיבר לפחות שניים או שלושה ספרים למבוגרים המעידים על הסתמנותו של מסלול יצירה עקיב, יזכה לערך בלקסיקון" (עמ' 5). לכאורה קריטריון נייטרלי, כמותי, מדיד ומוגדר. אך מיד אחר כך העורכים מאפשרים לעצמם פתח מילוט מן הקריטריון שהם עצמם קבעו, ולמעשה אינם רואים עצמם מחויבים לו: "כלומר נהגנו בגמישות ולעתים השמטנו או הוספנו ערכים על בסיס נוכחות והשפעה של היוצרת/ ברפובליקה הספרותית ובתרבות הישראלית" (שם). דהיינו הקריטריון הכמותי הוא קו מנחה אך בלתי מחייב, ובצדק. כי העורכים אינם לבלרים שתפקידם מתמצה בספירת מלאי, וכמות לא תמיד יוצרת איכות. בשורה התחתונה הקריטריון הוא קריטריון הנוכחות, אך זו איננה מוגדרת על פי מספר הספרים שהוציא המחבר, כי אם באופן טאוטולוגי, "על בסיס נוכחות והשפעה של היוצרת", שהוא בסיס אמורפי כלשהו, בלתי מוגדר, סובייקטיבי.

בתחום השירה, שהוא הקרוב ללבי במיוחד, חסרים לי למשל שני משוררים איכותיים, כל אחד בדרכו המיוחדת, ריקי דסקל ושלמה לאופר. ריקי דסקל פרסמה חמישה ספרי שירה והם זכו לשבח ולהערכה בביקורת הפורמלית והבלתי פורמלית כאחת, וכן זכתה בשני פרסים ספרותיים. שלמה

ומתחושת חלופיותו.

זוהי הזמנה לקורא שלא להיכנע לספקנות המובנית באנושיותנו ולהיפתח לנדיבותו של היקום, הפועל על פי קודים נסתרים. אל הפענוח ניתן להגיע דרך ההקשבה לדממה, כדברי ניוטון, המצוטט בהקדמה, "האמת היא תולדה של דממה ושל התבוננות פנימית מתמדת".

עדינה מור-חיים

הערות שוליים על לקסיקון אקדמי

זיסי סתוי ופרופ' יגאל שוורץ (עורכים): **לקסיקון הקשרים לסופרים ישראלים**, כינרת, זמורה-רביתן, דביר ומכון הקשרים 2014, 998 עמ'

לקסיקון הקשרים לסופרים ישראלים מונה אלף עמודים ודיוקנה של יונה וולך מתנוסס על כריכתו לאורך ולרוחב. עורכיו הם זיסי סתוי ופרופ' יגאל שוורץ, ולצדם מערכת בת ארבעה-עשר חברים, רובם ככולם בכירים באקדמיה, ביניהם פרופ' אבנר הולצמן, פרופ' ניצה בן-דב, ד"ר רועי גרינוולד ואחרים. גם 168 מחברי הערכים באים ברובם מתחום חקר הספרות, כך שמבחינת ההון האנושי פרושה על הלקסיקון חסות אקדמית. על הדש הקדמי של העטיפה כתוב שזהו 'הלקסיקון האקדמי היחיד, השלם והמעורכן ביותר של סופרים בישראל'.

נורמות אקדמיות

פתח הדבר מחזיק חמישה עמודים והוא מבאר את העקרונות המנחים שעמדו לנגד עיני המערכת. כך למשל נאמר 'הערכים הכלולים בו מציגים תמונה [...] מחויבת לנורמות אקדמיות ועם זאת נגישה וידידותית' (עמ' 3). אין הסבר ופירוט של הנורמות האקדמיות, אך הערכים כתובים בלשון בהירה ודווקא רחוקה מפלפולים ומפיתולים המאפיינים לעתים את הכתיבה האקדמית. בהירות זו מתחייבת לדעתי מן הסוגה של הכתיבה הלקסיקוגרפית שהיא אינפורמטיבית בעיקרה; שכן ערך שאורכו טור אחד, או שניים או שלושה וצריך ליצוק בו מידע ביוגרפי, ביבליוגרפי וגם דברי הערכה - מחייב את מחברו ליכולת תמצות גבוהה.

אף שהלקסיקון הוא יצירה משותפת ורכת מחברים, יש תחושה של סגנון אחיד כאילו נכתב בידי אדם אחד. אפשר אולי לייחס זאת למבנה הערך שהכתיב את התוכן ולז'דגון הספרותי האקדמי המשותף לכולם. עוד סממן אקדמי מובהק, זולת מעמד האקדמי של העורכים והכותבים, הוא ביבליוגרפיה קצרה הבאה